

I. УКРАЇНЬСЬКА МОВА В ПРОСТОРІ І ЧАСІ. ПРОБЛЕМИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

УДК 811.161.2:378.4.096.016(477.83-25)"186/191"J(093.2)

УКРАЇНЬСЬКА МОВА ЯК НАВЧАЛЬНА У ЛЬВІВСЬКОМУ УНІВЕРСИТЕТІ ЗА ЧАСІВ АВСТРО-УГОРЩИНИ

Богдан Сокіл

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра українського прикладного мовознавства,
вул. Університетська, 1, 79000,
м. Львів, Україна, 0677282519,
e-mail: sokil.bogdan@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0002-2839-5273>*

Коротко з'ясовано історію створення Львівського університету та заснування кафедр з українською мовою викладання. Проаналізовано намагання австрійського уряду розширити права української мови як навчальної. Подано декрети Міністерства освіти та розпорядження цісаря щодо розширення прав української мови в університеті. Описано спроби польських учених запровадити польську мову як викладову. Показано позицію української інтелігенції щодо відстоювання права української мови у Львівському університеті.

Ключові слова: Львівський університет, українська мова, польська мова, мова навчання, державний іспит, філософський відділ, правничий відділ.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/ufl.2019.14.2716>

Актуальність дослідження. Мова – основний ідентифікатор будь-якої нації. Навчання рідною мовою – єдина запорука її розвитку. Рідною мовою навчалися всі народності, окрім українців. Це пояснювалося приналежністю українських земель до складу інших держав – Росії та Австро-Угорщини. На Великій Україні українська мова була зовсім витіснена з усіх сфер життєдіяльності місцевого населення, зокрема зі шкільництва. Дещо кращою була ситуація на теренах Східної Галичини. Лише через підтримку австрійського уряду галичани могли робити спроби зберегти свою мову як навчальну.

Аналіз останніх досліджень. На жаль, офіційно-діловий стиль функціонування української мови був поза увагою істориків мови. Окремі аспекти функціонування мови і різних сферах життя українського населення під час перебування Східної Галичини у складі Австро-Угорської монархії описав у статтях Б. Сокіл. Зокрема: “Руська (українська) мова в галицькому крайовому сеймі” (2014), “Руська (українська) мова в цісарсько-королівському галицькому суді” (2014). “Руська (українська) мова на теренах Східної Галичини за часів Австро-Угорської імперії: законодавчий статус” (2015). “Українська мова в галицьких народних школах за часів

Австро-Угорської монархії” (2016). “Роль політичного товариства “Народна Рада” в утвердженні руської мови як урядової” (2016). “Руські послы в австрійському парламенті та питання руської (української) мови” (2016). “Роль руського духовенства в розвитку руської (української) мови” (2016). “Мовний закон для народних та середніх шкіл у Галичині 1867 року та дискусії навколо нього” (2016). “Руська (українська) мова в цісарсько-королівських місцевих урядах Східної Галичини” (2016). “Українська мова в галицьких народних школах за часів Австро-Угорської імперії” (2016). “Руська (українська) мова в історичній ретроспективі” (2016). “Вживання руської (української) мови на цісарсько-королівській державній залізниці Східної Галичини” (2016). “Посол Вахнянин і питання врегулювання мовних відносин у Східній Галичині” (2016). “Мовна ситуація на території Східної Галичини під час Австро-угорської Монархії в оцінці Анатолія Вахнянина” (2017) тощо.

Мета статті – проаналізувати ситуацію щодо української мови викладання у Львівському університеті; показати намагання місцевих урядників ополучити університет.

Виклад основного матеріалу. Львівський університет було створено 21 жовтня 1784 року, а 16 листопада цісар Йосиф урочисто відкрив його. У березні 1787 року декретом цісарсько-королівської канцелярії у Львові створено український ліцей для вивчення богословських та філософських наук. Щоправда, у 1805 році статус університету у Львові було змінено – на його місці заснували ліцей. Проте вже 7 серпня 1817 року цісар Франц I відновив статус університету. Навчання тоді відбувалося німецькою мовою [1 : 1].

У 1848 році уряд відчув повинність частково відродити кожна націю. Саме тоді на богословському відділі відкрили кафедру пасторальної теології з українською мовою викладання. У 1848 році в університеті викладали догматику і катехитику та методику по-українськи. Та вже від 1858 року догматику починають викладати латинською. У 1848 році уряд заснував на філософському відділі кафедру української мови та літератури. На правничому відділі виклади українською мовою розпочалися лише від 1862 року. Були то виклади цивільного процесу та карного права.

У 1870 році розпочали викладати по-українськи цивільне право. Однак у 1873 році викладати цивільний процес по-українськи припинили.

У 70-их роках боротьба за український університет продовжилася. Ішлося про те, аби в університеті обидві мови, польська та українська, були викладовими. Усе концентрувалося навколо правничого відділу.

Варто визнати, що австрійський уряд відчував потребу українців в націоналізації вищої освіти і мав бажання піти назустріч українцям. Націоналізуючи Краківський університет на потребу поляків, австрійський уряд, очевидно, призначав Львівський університет для українців. 4 лютого 1861 року було запроваджено, хоча й з певними обмеженнями, у Краківському університеті польську мову як мову навчання [2 : 1].

Цісарським розпорядженням від 23 березня 1862 року (рескрипт Міністерства освіти від 26 червня 1862 року Ч 3542, рескрипт Президії Намісництва від 12 липня 1862 року Ч. 5661) на правничому відділі було відкрито дві надзвичайні кафедри з

українською мовою викладання для предметів, що входили в коло теоретичного державного іспиту [3 : 1].

Міністерський рескрипт мотивує це “замѣромъ дати рускѣй мовѣ на правиничѣмъ выдѣлѣ вѣдповѣдне поле для наукового розвою и усовершеня, а заразомъ вдоволити практичнѣй потребѣ”. В інтересах цих кафедр міністерство наголошувало, щоб університет зважав на наукову кваліфікацію кандидатів. Передусім університет повинен був підготувати молодих суплентів (помічників) та доцентів. Зважаючи на те, що університетська колегія не знала української мови, Міністерство радило доповнити її особами із-за відділу. Однак, аби швидше ввести в життя ці кафедри, Міністерство вже восени 1862 року призначило доктора Лопушанського суплентом цивільного процесу, а доктора Сроковського суплентом карного права і процесу, звільнивши їх від продовження наукових розвідок. Коли кандидат до цивільного права зголосився, то Міністерство в 1864 році висловило бажання створити третю правничу кафедру. Судячи з таких дій, Міністерство, очевидно, планувало розширити українські виклади не лише на цивільне право, але й на торгівельне та векселеве. Однак, маючи намір викладати ці дисципліни українською мовою, Міністерство вимагало наукових розвідок і ніхто з кандидатів не зголосився (2 : 1)

Недостатня кількість (чи взагалі відсутність) кандидатів свідчить про сумний стан тодішньої місцевої української інтелігенції. Проте це не було дивним. Варто пригадати процес який відбувався при заміщенні вакантних посад кафедри польської мови та літератури у Львівському університеті, щоб краще зрозуміти негативний вплив обставин на культурний розвиток, а не те, що українська мова непридатна до викладів в університеті.

Ця історія першої польської кафедри у Львівському університеті була надзвичайно цікавою. Коли 1817 року цар Франц заснував кафедру польської мови і літератури, Намісництво оголосило конкурс, поновлюючи його з року в рік, але кандидати не зголошувалися. Аж у 1822 році Намісництво скликало окрему комісію і доручило їй докласти максимально зусиль, щоб швидше полагодити цю справу і до конкурсу приступили: доктор права Мадурович, колишній ад'юнкт філософського відділу, практикант прокуратури скрабу Янушкевич, практикант Намісництва Малецький, директор театру Камінський, віденський слухач права Швайцер, учитель нормальної школи Михалевич, професор ліцею в Граці Турна і військовий капелан Бачинський. Кафедру очолив Михалевич – “чоловѣкъ зъ доброю охотою, але середныхъ здѣлностей и невеликою ерудиціи”.

Як бачимо, у той час поляки не перебували на вищому щаблі розвитку, аніж українці в 1860 роках. Однак відтоді галицькі поляки значно підвищили свій культурний розвиток, оскільки перебували в кращих як політичних, так і матеріальних умовах [3 : 2]

На жаль, австрійський уряд, показуючи бажання до піднесення української науки, обмежився лише порадою, яку дав німецькій професорській колегії Львівського університету – постаратися про наукову підготовку молодих українців, а сам уряд цим питанням не зайнявся. Українці в таких умовах потребували допомоги від уряду, оскільки серед тисяч труднощів занадто повільно поступали своїми власними силами дорогою культурного розвитку.

Утворивши з власної ініціативи українські кафедри та припилювавши їхнє наповнення, Міністерство дозволило українцям складати судовий іспит українською мовою з тих предметів, які студенти слухали по-українськи. Таким чином, Міністерство показало бажання розширити права української мови в університеті. Це добре видно з того становища, яке зайняло Міністерство щодо намагань поляків – досягнути у Львівському університеті хоч би те, що досягнули українці.

У той час польські професори почали просити дозволу Міністерства викладати по-польськи.

Міністерство відмовило професорові Черкавському в 1863 році, коли той просив *veniam docendi* (дозвіл) викладати австрійське право по-польськи,

Професор Зельонацький 15 квітня 1863 року отримав дозвіл міністра принагідно звертати увагу в німецьких викладах римського права і на правничу польську термінологію. Аж у 1866 році дозволило Міністерство тому ж професорові, окрім своїх головних викладів, мати спеціальні курси по-польськи, але екзаменувати по-польськи не дозволило [2 : 2.]. Пізніше такі дозволи отримали й інші професори.

Рескриптом Міністерства від 31 травня 1864 року було признано право складати державні іспити українською мовою. Однак виконати це розпорядження було неможливо, оскільки не було відповідних кафедр з українською мовою викладання [3 :1].

У той час як українці слабо користувалися з бажання австрійського уряду розширити права української мови в університеті, польська суспільність почала з усіх боків тиснути на полонізацію. Уже в 1866 році намісник Голуховський пише до ректора, звертаючи його увагу на бажання краю, аби польська мова була запроваджена як викладова в університеті, а на початок бажаючи, аби запровадити її для предметів, що входять у склад іспиту судового, оскільки розпорядження від 1862 року “выдано лише для того въ интересахъ русской мовы, польска людность уважае и зъ болеймъ вѣдчуае яко обмежене правъ польской мовы и вѣдсунене еи на другій планъ”. Отже, Намісник закликав університет створити дві або три надзвичайні кафедри – за прикладом, очевидно, уже створених українських. Під цим натиском Намісництва німецька правнича професорська колегія зайняла посереднє становище: вона не визнала необхідним запровадження польських викладів, але у випадку утворення польських кафедр вимагала, щоб при обсажденню цих кафедр звертали увагу на наукову кваліфікацію і запропонувала *posito sed concesso*, утворення трьох польських кафедр. На початку 1867 року уряд справді установив дві або три надзвичайні польські кафедри для предметів судового іспиту і одну з двох кафедр римського права призначив для польських викладів, а так само, к в 1862 році з українськими, поспішився тепер з іменуванням польських суплентів на ті кафедри.

Як з одного боку Намісництво, так з другого боку Сейм підтримував справу полонізації Львівського університету. У 1868 році Сейм ухвалив постанови, щоб на відділах філософському, правничому та лікарському запроваджено польські виклади, залишивши дотеперішні українські виклади, – впровадження інших предметів українською мовою мало поступати “въ мѣру спроможности и потребности”. Приватним доцентам було вільно вибирати одну із краєвих мов. Зауважимо, що не тільки українські послы, але й деякі польські (барон Баталія, князь Сангушко) виступали проти такого нерівного трактування української мови та польської мови. Наступного

року виступив у Сеймі з проектом утворення українських кафедр для всіх основних предметів на філософському та правничому відділі Юліан Лавровський при своїх угодних пертракціях (домовленостях), але з того плану, як і з цілої угоди нічого не вийшло. У відповідь на ухвалу Сейму 1868 року Міністерство не надало Сеймові компетенції вирішувати в тій справі і вважало за неможливим існування другого польського університету в краї.

Але на практиці Міністерство розширювало коло польських викладів в університеті. Тою дорогою, повільно, виробляла собі польська мова як мова викладання ширше коло на філософському відділі. Професор Лапінський, поминувши відділ, отримав у 1868 році безпосередньо від Міністерства дозвіл мати, окрім німецьких викладів, також і польські. Після нього подібний дозвіл отримав доцент Ліске. Але в цьому відділі не було того поштовху для розширення польської мови, який давали на правничому відділі українські кафедри, які не і через те на філософському відділі польську мову вживали обмежено [2 : 2].

Коли 23 жовтня 1869 року віце-маршалок красового сейму Юліан Лаврівський поставив у Сеймі своє внесення на управління мовних відносин в Галичині і коли слід за цим 1870 року зібралася так звана “угодова” анкета, складена з 7 українців і 7 поляків під керівництвом гр. Владислава Бадені, то одногосна ухвала анкети декларувала: “На львівським університеті відбуваються виклади в языках польським і руським”.

Українські члени анкети – Ільницький, Лаврівський, Павликів, Петрушевич, Вахнянин, Шараневич і Сушкевич – поставили з свого боку у звітах анкети внесення до красового сейму такого змісту:

1. На тепер (в 1870) мають бути засновані такі катедри з викладами руским языком:

а) На правничім відділі для всіх предметів, що належать до державного іспиту судейського.

б) На філософичнім відділі для руского языка і літератури, філософії, класичної філософії, всесвітньої історії, історії краю, математики, фізики і історії природописної. Професори, іменовані на ті катедри, одержують ранги і платні звичайних професорів після обов'язуючих взагалі в тім вигляді постанов і приписів [4 : 1].

Свою позицію щодо спроб ополячити Львівський університет Міністерство зазначило 1869 року у відповідь на ухвали Галицького Сейму щодо запровадження винятково польської мови як навчальної. Міністерство заявило, що утримувати два польськомовні університети в краю не входить до обов'язку держави [2 : 1].

Унаслідок таких дій поляків цісарським розпорядженням від 4 липня 1871 року було постановлено скасувати обмеження, які стояли на перешкоді викладання польською та українською мовою на правничому та філософському відділах Львівського університету. Наказано, щоб на кафедри тих відділів у майбутньому зараховувати осіб, які спроможні викладати однією з крайових мов – українською або польською [3 : 1].

У тому розпорядженні зазначалося: “всѣ ограниченія, які стояли доси на перешкодѣ польскимъ и рускимъ выкладамъ на выдѣлахъ правничомъ и фільософичномъ, мають цѣлкомъ перестати, и на катедры сихъ выдѣловъ на будуще можна покликувати лише особы, що зможуть викладати одною зъ двохъ красовыхъ

мовь”. Упродовж трьох років професори, які не володіли однією із краєвих мов, повинні бути замінені.

Таке розпорядження цісаря дало змогу українцям здобувати освіту рідною мовою. Окрім того, це розпорядження усунуло будь-які обмеження щодо мови навчання і складання державних іспитів.

Цей акт покінчив з німецьким університетом у Львові, але націоналізував його не на користь інтересів українського народу, а на користь “обох краєвих мов”. Натиск поляків з усіх боків на уряд – з боку державної Ради, Сейму, Намісництва, професорів-поляків і польської академічної молоді, яка вносила кілька петицій, захитав наміри уряду: зрусифікувати університет – і уряд залишив “краєвим народам” ділитися спадщиною після німців, як зможуть. Великою помилкою уряду було те, що він за той час нічим не допоміг українцям підготувати власні наукові сили, а тепер пустив їх в конкуренцію з поляками. Українські культурні сили за тодішніх обставин не могли витримати боротьби з польськими, а уряд своєю нейтральністю віддав університет на фактичне володіння полякам [2 : 2].

Це зразу стало відчутним. Кафедри після німців очолили поляки, і після 1874 року єдиною спадщиною німецького університету залишився професор Буль. Проти німців воювали поляки, покликуючись на потреби, інтереси та бажання „краєвих народів”, але, опанувавши університет, вибороли права для польської мови. Уже 1873 року університетський сенат просить замінити в університеті німецьку урядову мову на польську. Згодом це прохання сенат знову повторив. З другого боку, університет старається здобути виразне визнання польської мови викладовою у формі імперативної постанови, адже постанова 1871 року, усуваючи будь-які обмеження для краєвих мов, не вирішила, яка мова є викладовою в університеті. За цю ціну – імперативну постанову для польської мови – польська професорська колегія була готова йти на поступки та компроміси – на створення німецької кафедри німецького права і збільшення паралельних українських кафедр (оскільки тут воювали нібито проти німецької мови, а на українську мову уваги не звернено). У 1878 році сенат просив уряд, аби той признав польську мову викладовою для всіх предметів, урядивши разом рівнорядні і однаково дотовані українські кафедри. 1880 року було поставлено дилему: або забрати професора Буля, який все викладав по-німецьки і скасувати українські кафедри (з огляду на можливість кожного професора викладати по-польськи чи по-українськи), або встановити польську мову викладання, і в такому випадку залишити німецьку мову для німецького права, а українські кафедри перетворити на звичайні і збільшити їх “вдповідно спроможности чи потреб” [2 : 2].

Однак уряд, віддавши університет полякам на фактичне володіння, не хотів узаконити цього володіння. Щоравда, після кількарічного протягання прохання сенату, щоб було запроваджено польську мову урядову в університеті (із застереженням, щоб на українські подання відповідали по-українськи) і щоби каталоги та кольоквіційні свідчення для українських професорів друкували по-українськи) виконано – заведено її постановою 1879 року, але польську мову викладовою уряд не хотів визнати [2 : 1].

27 квітня 1879 року цісарським розпорядженням було дозволено складати іспити по-українськи. Правда з тим обмеженням, наскільки професори покликани

іспитовою (комісією) ординацією на іспит володіють українською мовою. Габлітацію також можна було проводити українською мовою, однак необхідно було подати в текст виступу по-німецьки, а сам виступ можна було оголошувати по-українськи. Оцінити габлітацію могли тільки ті особи, які володіли українською мовою [3 : 1].

Коли в 1880 році відділ запропонував міністерству скасувати українські надзвичайні кафедри, а натомість створити другу кафедру цивільного права для Олександра Огоновського (що досі не було звичайної кафедри з застереженою українською мовою викладовою), уряд іменував Огоновського звичайним професором цивільного права із українською мовою викладання [2 : 2].

Однак уже в декреті від 3 квітня 1882 року, виданім з нагоди номінації доктора Олександра Огоновського, звичайним професором австрійського права українською мовою викладання було сказано: “Після теперішнього уладження Львівського університету всі професори є обов’язані по правилу викладати на польській мові, з виїмком таких случаїв, в котрих правительство, пильнуючи засідги тяжчої на кожному кандидаті до катедри повинности виказати ся цілковитим знанем одної з краєвих мов, або інакше постановить, або інакше постановило, як то власне має ся зі згаданими руськими катедрами”

Це розпорядження відповідало духові часу, однак не скасовувало розпорядження 1871 року, відповідно до якого в університеті було запроваджено утравкізм [3 : 1]

Усі ці розпорядження, які були чинними, давали гарантію і можливість українцям розвивати рідну мову у Львівському університеті. У зазначених відділах було дозволено викладати по-українськи. Однак виникли певні труднощі – відсутність необхідної кількості кафедр з українською мовою викладання. А ті кафедри, які були зазначені в розпорядженнях, були зайняті професорами-поляками.

Міністерство в декреті 3 травня 1882 року Ч. 5204 заявило, що при теперішньому стані Львівського університету всі професори *in der Regel* мають викладати по-польськи, за винятком випадків, коли уряд з огляду на те, що кожен кандидат на кафедру має виявити знання одної з краєвих мов або постановить інакше, або вже постановило, як то було з українськими правничими кафедрами. Ця заява міністерства, що застерігало собі повну свободу в справі викладової мови в університеті, обмежила права польської мови лише фактичним станом речей, залишилося від того часу нормою для Львівського університету і як таке втягнене в урядовий збірник. Таким чином залишилася в повній силі цісарська постанова 1871 року, що не устанавлювала ніякої викладової мови у Львівському університеті і признавала цілком рівні права обом краєвим мовам – українській та польській – право кожному доцентів чи професорові вибирати одну із цих мов. Усі намагання польських кіл, аби була видана цісарська постанова для польської мови викладання, не мала успіху [2 : 2].

А в 1894 році уряд пригадав ще раз колись давно вже висловлений намір – намагатися розширити обсяг викладання українською мовою в університеті, а також утворити кафедру історії з українською мовою викладання. Характерним було те, що тимчасом як в українських колах бажали кафедри української історії, уряд заснував другу кафедру *всесвітньої історії* з українською мовою викладання.

Таким чином, поляки залишилися лише у фактичному володінні Львівським університетом і полонізацію його могли удержувати лише фактичною перевагою і тими способами, які давала їм автономічна організація університету. Коли кожен доцент або професор може на основі постанови 1871 року вибирати для навчання будь-яку краєву мову, то в інтересах полонізації – не допустити в університет людей, які могли б викладати по українськи. Також у руках польської професорської колегії лежить право розпоряджатися українським кафедрами і тим пояснюється, що останніми часами деякі українські правничі кафедри ніяк не могли бути обсажені, а на кафедру цивільного права Олександра Огоновського посаджено доцента поляка, відкинувши доцента українця [2 : 1].

Окрім розпоряджень щодо мови навчання в університеті Міністерство освіти видавало розпорядження щодо мови університетських властей, зокрема:

1) Рескрипт міністерства освіти від 11 липня 1871 року ч. 523 каже, що академічні власті мусять приймати всі подання до них, чи польські чи руські і мають зарядити, щоби тими ж мовами була надана відповідь, у які внесено подання.

2) рескрипт міністерства освіти від 25 жовтня 1872 року Ч. 13.669 зазначає, що свідощтва з державних іспитів повинні виготовляти тою мовою, якою відбувся іспит або загалом, або з більшості предметів.

Цісарське розпорядження від 27 квітня 1879 року запроваджує польську мову як урядову у внутрішній та зовнішній адміністрації Львівського університету і то в тих самих обсягах, у яких впроваджено польську мову як урядову в інших властях цісарським розпорядженням від 4 червня 1869 року. Це розпорядження видали на користь польської мови, і влада не вважала за обов'язок виконати те, що залишалось для української мови. На поданні, внесені по-українськи чи до Сенату університету, чи до відділів завжди відповідали по-польськи, українських бланків не видавали зовсім.

Отже, утравізм у Львівському університеті виглядав так:

1) Від 1871 року на засновано жодної нової кафедри на правничому, медичному та богословському відділах, а на філософському відкрили лише одну – історії.

2) Не провели жодної інавгурації українською мовою;

3) Українці не посіли жодної посади в університетському відділі

4) Українська мова в урядуванні університетському була відсунена на [3: 2].

Можна було зробити такі висновки:

а) утравізм у такій формі не може задовільнити українців, а є лише обманом.

Окрім того, утравізм на полі шкільництва на теренах Східної Галичини зовсім неможливий. Тут проживають переважно українці, тому вони повинні мати власні народні школи в усіх містах і селах Галичини, а також повинні мати український університет;

б) причиною постулатів українців було й те, що необхідно засновувати гімназії з українською мовою викладання. Щороку гімназії закінчує значна кількість українців. Навчання в гімназіях велось переважно польською мовою, яку українці не використовували в побуті, а відповідно і не знали її. Проте в університеті українці змушені навчатися по-польськи. Навіть тим дітям, які закінчили польські гімназії, важко в університеті вчитися по-польськи, оскільки в побуті вони розмовляли

українською мовою і лише певні обставини змушували їх вчитися по-польськи. Така ситуація суперечила засадам педагогіки;

в) українські гімназії потребують відповідної класифікації вчителів, а місцеві уряди – кваліфікованих урядовців-українців. А тим часом такі особи закінчували університет, де майже все навчання відбувалося польською мовою. Вислати вчителів з польського університету до українських гімназій суперечить логіці. Тому заснування українського університету є вкрай необхідним.

г) важливою підставою заснування українського університету є достатня кількість студентів. Зараз їх було 533 особи, окрім того кількість українських студентів зростає з року в рік [5 : 1–2].

Свідченням придатності української мови до викладів в університеті була діяльність НТШ. У цій інституції наука перебуває на такому ж рівні розвитку, як і в Краківській щодо змісту і щодо кількості виданої продукції і це незважаючи на те, що Краківська академія має значно більше коштів.

Правда, єдиним слушним закидом було те, що українці не мають відповідної кількості сил і вони потребують професорів. Так як цього потребували поляки у 70-их роках. Так само як поляки запрошували професорів з Віден, українці могли б їх запросити з Відня чи навіть російської України.

Як наслідок такої ситуації – українські студенти звернулися до міністра освіти з меморіалом, у якому вимагали від уряду:

1) Українсько-руські студенти всіх вищих австрійських шкіл, зібрані на вічу у Львові 13 липня 1890 року з огляду на тягарі, які українсько-руський народ поносить для держави, з огляду на те, що артикул XIX. законів основних заборочує кожній нації можливість повного культурного розвитку на своїй рідній мові; з огляду на те, що законом застережений а в практиці не переведений утравізм львівського університету рішучо не вистарчає для культурних потреб українсько-руського народу; з огляду на те, що число студентів українців-русинів є так велике, що отверня для них українсько-руського університету є безусловно і не обходимо потрібне – домагають ся від Високого Правительства отвореня українсько-руського університету у Львові.

2) Українсько-руські студенти всіх вислих австрійських шкіл, зібрані на вічу 13 липня 1899 р у Львові – з огляду на велику потребу українсько-руського університету у Львові, що запевнить українсько-руському народові повний культурний розвій, постановляють вислати до Високого Міністерства віросповідань і освіти меморіал в справі отворення українсько-руського університету у Львові.

3) Українсько-руські студенти всіх вищих австрійських шкіл, зібрані на вічу 13 липня 1899 року у Львові – з огляду на те, що університет тільки з різною мовою викладовою запевнить українсько-руській науці а за тим і українсько-руському народові повний розвій; з огляду на превелику вагу цієї справи – звертаються до всієї руської суспільності і до всіх її представників із закликом щоб їх бажання підтримали на кожному кроці [5: 2].

Уряд призначив для українців Львівський університет – під натиском поляків дав вступ до нього польській мові – не допомігши українцям приготувати необхідні наукові сили, дав можливість полякам фактично опанувати цей університет, але жодним чином уряд не хотів узаконити цього польського status possidendi (державної

власності) і зв'язати себе постановами на користь польської мови викладової, і не хотів признати цей університет польським. Уряд ніби чекав, поки українці підروуть культурно і висунуть претензії на свої права.

Без сумніву, якби уряд справді хотів прислужитися українцям і він дбав би про їхні культурні права, то змушений був би робити інші поступки. Тогочасна українська інтелігенція було доволі небагаточисленна, окрім того відчувала певні матеріальні проблеми, і відповідно не мала можливості побирати студії в наці, мистецтві тощо. З огляду на небагаточисельність української інтелігенції та її важке матеріальне становище, а також на відсутність меценатів та народних інституцій, які би підтримували людей в цих інституціях, уряд повинен був допомогти українцям, надаючи стипендії, висилати їх на навчання в інші виші. Однак цього не було зроблено.

Отже, незважаючи на зусилля як української інтелігенції, так і студентів-українців, польська мова ще надовго залишалася навчальною у Львівському університеті.

Список використаної літератури

1. Українсько-руський університет // Руслан. – 4 (16) серпня 1899. – Ч. 173. – С. 1–2.
2. Добиваймо ся свого університету II // Дьло. – 1 (13) Липня 1897. – Ч. 146. – С. 1–2.
3. Українсько-руський університет // Руслан. – 5 (17) серпня 1899. – Ч. 174. – С. 1–2.
4. Справа руского університету // Руслан. – 1 (13) липня 1899. – Ч. 144. – С. 1.
5. Меморіал українсько-руської академічної молодіжи до міністра просвіти за оснований українсько-руського університету у Львові – підписаний 449 студентами вищих шкіл і 57 матуристами на вічу дня 13 липня 1899 // Руслан. – 6 (18) серпня 1899. – Ч. 176. – С. 1.

Reference

1. Ukrainko-ruskiy univerzitet // Ruslan. – 4(16) serpnia 1899. – Ch. 173. – S. 1–2.
2. Dobyvaimosia svoho universytetu II // Dielo. – 1 (13) Lypnia 1897. – Ch 146. – S. 1–2.
3. Ukrainko-ruskiy univerzitet // Ruslan. – 5 (17) serpnia 1899. – Ch. 174. – S. 1–2.
4. Sprava ruskohto universytetu // Ruslan. – 1 (13) lypnia 1899. – Ch. 144. – S. 1.
5. Memoriial ukrainsko-ruskoii akademichnoii molodizhy do ministra prosvity za osnovaniem Ukrainko-ruskohto universytetu u Lvovi – pidpysanyi 449 studentamy vyshchuykh shkil i 57 maturystamy na vichu dnia 13 lypnia 1899 // Ruslan. – 6 (18) serpnia 1899. – Ch. 176. – S. 1.

*Стаття надійшла до редакції 10.04.2019
прийнята до друку 22.04.2019*

UKRAINIAN LANGUAGE AS LANGUAGE FOR EDUCATION AT THE UNIVERSITY OF LVIV DURING THE AUSTRO-HUNGARIAN PERIOD

Bohdan Sokil

*Lviv National Ivan Franko University,
Department of Ukrainian Applied Linguistics
Lviv, 297000, Ukraine, 0677282519
e-mail: sokil.bogdan@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2839-5273>*

Language is the basic identifier of any nation. Education in native language is the only guarantee of its development. All ethnic minorities, except Ukrainians, used their native language. This was due to the belonging of the Ukrainian lands to other states - Russia and Austria-Hungary. In the Great Ukraine, the Ukrainian language was completely ousted from all spheres of life of the local population, even from school. Somewhat better was the situation in Eastern Halychyna. Only through the support of the Austrian government, the Halychynians could make attempts to preserve their language as an educational one.

Unfortunately, the official-business style of the functioning of the Ukrainian language was beyond the attention of historians of the language. Some aspects of the functioning of the language and various spheres of life of the Ukrainian population during the entry of Eastern Halychyna into the Austro-Hungarian monarchy are described in the articles by B. Sokil. These are the following: "Ruska (Ukrainian) language in the Halychyna Regional Sejm" (2014), "Ruska (Ukrainian) language in the Tsarist-royal Halychyna court" (2014). "Ruska (Ukrainian) language on the territory of Eastern Halychyna during the Austro-Hungarian Empire: Legislative Status" (2015). "Ukrainian language in Halychyna folk schools during the Austro-Hungarian monarchy" (2016). "The role of the political community" People's Council in the establishment of the Ruska language as a government language" (2016). "Ruski Ambassadors in the Austrian Parliament and the issue of the Ruska (Ukrainian) Language" (2016). "The role of the Rus clergy in the development of the Ruska (Ukrainian) language" (2016). "The Language Law for People and Secondary Schools in Halychyna in 1867 and discussions around it" (2016). "Ruska(Ukrainian) language in the emperor-royal local governments of Eastern Halychyna " (2016). Ukrainian language in Halychyna folk schools during the Austro-Hungarian Empire "(2016). "Ruska (Ukrainian) language in historical retrospect" (2016). "The use of the Ruska (Ukrainian) language on the Tsarist-royal state railway of Eastern Halychyna " (2016). "Ambassador Vakhnyanin and the issue of settling linguistic relations in Eastern Halychyna " (2016). "The language situation on the territory of Eastern Halychyna during the Austro-Hungarian monarchy in the estimation of Anatol Vakhnyanin (2017), etc.

The author in the article tries to analyze the situation regarding the Ukrainian language of teaching at Lviv University, to show the efforts of local government officials to make the university use Polish language.

After the accession of Halychyna to the Austro-Hungarian monarchy, the central government recognized Eastern Halychyna as a separate administrative-territorial unit and recognized the right of the Ukrainians to cherish the development of their nation and

education in their native language. On November 16, 1784, Emperor Joseph opened the University of Lviv, and in March 1787, a decree of the Royal Chancellery in Lviv allowed the creation of a Ukrainian Lyceum for the study of theological and philosophical sciences in the Ukrainian language. However, in 1805, the university's status was changed into the lyceum, but on August 7, 1817, Emperor Franz I restored the status of the university. It is worth noting that the training here was exclusively in German language.

However, after the so-called "spring of nations", the government felt the need to revive each nation of the state. And at that time the theological faculty opened a department of pastoral theology with the Ukrainian language of teaching, introduced the teaching of dogmatic and catechist languages in Ukrainian. The department of Ukrainian language and literature was based on the philosophical department and the civil procedure and criminal law were taught in Ukrainian language at the legal department.

The central government thus declared its tolerance to the Eastern Halychhynians, however, due to political circumstances, the dominant position was occupied by either ethnic Poles or opposed Ukrainians. Accordingly, the local authorities tried to do everything in their power to prevent the Ukrainian language from being presented at Lviv University. As in the Halyvhyna Sejm, and at the level of the Regional Department, the officers recognized the right of the Polish language to be educational.

It is clear that this position of the governors did not satisfy either the Ukrainian intelligentsia or the Ukrainian academicians (students). They appealed both to the central government and to the ambassadors of the Halyvhyna Sejm with requirements to introduce the Ukrainian language at Lviv University. It should be noted that Ukrainians never denied the right of the Polish language to be educational, but they wanted the Ukrainian language to have the same right.

However, the pressure of the Poles was extremely strong and the actions of the central government led to the fact that the Polish language remained in the university for a long time.

Key words: Lviv University, Ukrainian language, Polish language, language learning, state examination, philosophical department, law department.